

Beszámoló

*a T 034770 TRT sz. alatt nyilvántartott,
„Pest, Buda és Óbuda 1787 és 1867 közötti zsidó népesség számítógépes
adatbázisának elkészítése, és történelmi-statisztikai értékelésre”
című téma keretében 2001-2005-ben végzett munkákról*

1/ Rövid történeti áttekintés, források

A magyar középkor századaiban Pesten és Budán egyaránt honos zsidóság újkori – a török hódoltság utáni – megtelepülésének kezdeteit csak a 18. század első évtizedeire tehetjük Óbudán (előbb a Zichyek, majd a kamara birtokán), míg Pesten csak a század utolsó évtizedeitől beszélhetünk jelentősebb zsidó népességről. (Számottevő újkori budai zsidó megtelepülés néhány évtizeddel még ennél is későbbi.) Hogy az 1780-as éveket megelőzően Pestnek (és Budának) nem volt számottevő zsidó lakossága, az a zömében német eredetű, katolikus vallású, kiváltságait féltékenyen őrző városi polgárság elutasító magatartásával magyarázható. Pest szabad királyi város tanácsa utoljára még 1773. július 8-án is úgy nyilatkozott, I. Lipót 1703. október 23-i privilégiuma alapján, amelyet az 1715. évi országgyűlés XXXVII. törvénycikkelye megerősített, hogy a városban nem lakhatnak zsidók. A városi vezetőség a zsidó kereskedők, sőt peres ügyeikben a királyi tábla döntésére váró „héberék” ideiglenes tartózkodását is tiltani igyekezett.

A *Helytartótanács* hathatós támogatásának eredményeképpen a zsidó kereskedők a vásárokat alkalmilag ugyan már 1755-től kezdve látogathatták, de állandó részvételüket az illetékes hatóságok továbbra sem tűrték. Tudjuk azonban, hogy már a 18. század hetvenes éveiben hosszabb-rövidebb időre megtelepedett Pesten egy-egy *commorans*, azaz „időző” zsidó, olyan személy, aki csak meghatározott ideig tartózkodhatott a városban, és üzletet sem nyithatott. 1785-ig

Pesten csak commorans zsidók laktak. Csak II. Józsefnek 1783. március 31-én kibocsátott rendeletét, a *Systematica gentis Judaicae regulatio*t követően nyílt meg a legtöbb város (a bányavárosok kivételével) kapuja, így Pesté is, az izraeliták előtt. Az első tolerált, „túrt” zsidó, az óbudai Jiszráél Ávrám (Israel Abraham) Offenheim, aki helytartósági rendelettel állandó lakást bérelhetett és üzletet nyithatott, csak 1786-ban telepedett meg. 1787-ben a tolerált zsidók száma már 14-re rúgott, ez családtagjaikkal, szolgálkaikkal együtt összesen 114 lelket tett ki.

Az első betelepülők főként a 18. században már folyamatos zsidó népességgel bíró Óbuda mezővárosából érkeztek, amelyben mint a Zichy család uradalmi központjában (1766-tól kamarai birtok) már 1712-ben 88 zsidó élt. (ez a szám 1737-re 198-ra emelkedett, 1787-ben pedig meghaladta az 1500 főt. Az óbudai zsidók száma 1848-ban körülbelül 2700 lélek volt (az összlakosság 31%-a).

A pest(-buda)i zsidóság első tartósan megtelepült rétegei a 18. század utolsó és a 19. század első évtizedeiben Óbuda mellett egyre nagyobb számban vándoroltak be az ország más tájairól és külföldről is, főleg a Vencel-korona országaiból (Cseh- és Morvaország, Szilézia), az alpesi osztrák örökös tartományokból, valamint a német államokból. Kereskedelmi tevékenységükkel a honos német, görög és délszláv kereskedők mellett egyre növekvő mértékben fellendítették a korábban jelentéktelen város gazdasági életét. Pest szabad királyi városában a gyülekezet tagjainak száma – az 1799. december 2-i összeírás szerint – már meghaladta az ezer főt; az 52 tolerált zsidó család lélekszáma 310 fő volt, míg a nem tolerált, csupán időzési engedéllyel bíró commoransoké (82 család) összesen 765 lélek. (Figyelemreméltó, hogy az első pesti rabbi, az óbudai születésű Wahrman Izráel is csak commorans volt.) 62, a Lipótvárosban élő család kivételével valamennyi pesti zsidó terézvárosi lakos volt.

(A budai testvérvárosban, a török kiűzése után ugyan már 1690 után megtelepedtek az első zsidók, de a helyi polgárság követelésére 1746-ban Mária

Terézia kiűzte őket Budáról, és csak 1783-tól költözhettek újból a városba. Számuk még 1848-ban is sem haladta meg az ötezret.)

A pesti zsidók első lakóhelye az akkori városfalakon kívül elhelyezkedő Orczy ház volt. Ebben a szinte kizárólag zsidók által lakott épületben, amely már a 18. század végén is az óbudai zsidó kereskedők gyülekező helyéül szolgált, az 1830-as években az ott lévő 48 lakás 142 szobájában és konyhájában 284-en laktak. Az Orczy házban a lakások mellett 37 raktárként szolgáló boltozott pince, két zsinagóga, 3 vendéglő, egy kávéház, egy mészárszék és egy „orosz” fürdő volt található, valamint élelmiszert, ruhát, sírkövet árusító üzletek. Az épület után a névadó és tulajdonos Orczy család 1822-ben 41.000 forintnyi ház- és üzletbér jövedelmet húzott.

A jelentéktelen kisvárosból néhány évtized alatt az ország gazdasági, majd politikai központjává váló Pest(-Buda) rohamos fejlődésével szoros kölcsönhatásban a magyarországi zsidóság soraiban megkezdődött társadalmi mozgás eredményeképp a 19. század első felében, de különösen a század 40-es éveitől (1840:29 tc.!) a pesti zsidó gyülekezet virágzásnak indult, számos vallási, közművelődési és jóléti intézménnyel, amelyeket saját alkotmánya szerint kormányzott. Hivatalosan a pesti zsidók – hasonlóan a bécsi zsidókhoz, akik egészen 1849-ig nem használhatták a „Gemeinde” megnevezést, és csupán a „die Wiener Judenschaft” nevet viselhették – ismételt próbálkozásaik ellenére sem alakulhattak elismert közösséggé, hanem csupán mint „Pester Juden”, pesti zsidók, „Judaei Pesthienses”, vagy mint „Israelitische Nation” szerepelhettek”. A Helytartótanács és a magisztrátus csak 1833-ban hagyta jóvá a pesti zsidók gyülekezetének alapszabály-tervezetét. Ez az aktus tekintendő a Pesti Izraelita Hitközség hivatalos elismerésének.

Egymás után épültek ki a hitközség intézményei, létesítményei. Így a *Chevre Kadisa* (1788), a temető (1801), a kórház (1805), a rituális fürdő (1807), a nyilvános elemi iskola (1814), a különböző irányzatú zsinagógák, „a nehéz

kézműveket és földművelést az izraeliták közt terjesztő egyesület” (a második világháborúig fennálló *Magyar Izraelita Kézmű- és Földművelési Egyesület* előde) (1841), a „*Magyarító Egyesület*” (1844) stb. Hamarosan – még 1848 előtt – a pesti zsidóság, lekörözve óbudai és pozsonyi vetélytársait, megszerezte a vezetést. A központi kormányzervekhez, országgyűléshez (1807, 1832, 1839), uralkodóhoz (1817, 1830) és más hatóságokhoz benyújtott kérvények szinte kivétel nélkül a pesti hitközség kezdeményezései voltak. Beadványaiban a hitközség elöljárósága magát a magyarországi zsidóság képviselőjeként határozta, jelölte meg. Csupán a legfontosabb mozzanatokat említve, ez a hitközség volt bölcsője azoknak a mozgalmaknak, amelyek a zsidók jogviszonyainak szabályozását (1840), a türelmi adó eltörlését (1846), a szegedi országgyűlés 1849. évi rendelkezéseit, az 1867. évi emancipációt és az 1895-ös recepciót) eredményezték.

A magyarországi statisztika első jelentős művelői közül Schwartner, Nagy, Bárándy és Fényes munkáikban külön fejezetekben foglalkoznak a zsidókkal, így a pest-budaiakkal is. (1828-ban Ludovicus Nagy összeírásában például 4.298 főt említ.) Ez idő tájt a pesti zsidók túlnyomó többsége a legdinamikusabban fejlődő elővárosban, a Teréz(ia)városban lakott; a 19. század elejétől kezdve ez volt Pest legnépesebb kerülete. A többségében kereskedelemről élő zsidóság a városrész gyakran csak „Judenstadt”-nak nevezett centrumában tömörült, számuk itt 1830-ban 4.222 volt. 1833-ban a pesti izraelita gyülekezet 1346 családot számlált. 1852-ben a zsidó népesség összlétszáma meghaladta a 12.000 főt (3304 család), az 1857. évi népszámlálás szerint számuk 27.101 volt. Az 1848-ban Pesten megjelent *Első Magyar Zsidó Naptár és Évkönyv az 1848-ik szökőévre* már kísérletet tesz Pest város zsidó lakosságának statisztikai vázlatára (137-139. oldal). Eszerint a mintegy tízezer fős pesti zsidóság túlnyomó részben kispolgári elem, amely egyfelől mélyen lenyúlik a proletáriátusba (193 zsidó napszámost, 53 teherhordót és 234 különböző szolgát tüntetnek fel), másfelől némiképp a magasabb burzsoáziába is, de legtöbb tagja kiskereskedő, mesterember, boltos-segéd, házaló és „hajhász”. A

pesti zsidóság vallásilag megosztott volt. Erős többségben voltak a reformokra hajló úgynevezett neológok és még a hagyományörző elemek körében is az előrehaladott asszimiláció a mérsékelt ortodoxiának kedvezett. A konzervatívok a hivatalosan 1868/69-ben létrejött *status quo ante* irányzatra hajlottak, de ennek nyilvános artikulációjára, megfogalmazására, talán a neológok nyomasztó számbeli fölénye és anyagi ereje miatt, sohasem került sor. A tradíciókhoz jobban kötődő csoportok is a vizsgált korszakban megmaradtak a hitközség kebelében, annak konzervatív szárnyát alkotva.

Az önkényuralom enyhülésével az 1850-es évektől a város gazdasági életében fellendülés mutatkozott, fokozatosan nőtt a pesti zsidó kereskedők, iparosok jelentősége. 1848-tól 1869-ig a „héberék” száma Pesten a legalább tízezerre becsült lélekszámról (az 1848-as összeírás hiányzik) 44.890 főre nőtt. Ez az utóbbi szám, mint a továbbiakban is, már Budapest egészére vonatkozik, de a zsidó népességet tekintve az oroszlánrész már a múlt század első évtizedeiben is Pestre esett. (A budapesti zsidóság abszolút számára és a főváros össznépességén belül elfoglalt százalékos arányára vonatkozó adatokat a későbbi időszakra vonatkozóan lásd például Jehuda Don - Georges Magos: „*A magyarországi zsidóság demográfiai fejlődése*” in: *Történelmi Szemle* 1985/3, 443. oldal – A szóban forgó arányok az első világháború végéig a következők: 1825: 8,264 fő, azaz 8,8%; 1869: 44,890 fő, azaz 16,6%; 1873: 48,306 fő, azaz 16,3%; 1880: 71,940 fő, azaz 19,4%; 1890: 104,290 fő, azaz 20,6%; 1900: 168,985 fő, azaz 23,0%; 1910: 203,687 fő, azaz 23,1%, 1920: 215,512 fő, azaz 23,2%)

A hatóságok a zsidókat a legkülönbözőbb alkalmakkal és okkal már a legkorábbi időktől fogva megkísérelték összeírni. A fontosabb összeírási típusok: általános lélek és/vagy zsidó összeírás, újoncállítás, úrbéri census, taxa, földadó, városi kereskedők, zsidó szolgák, városi előjáróságra jelölt személyek stb.

Az 1787-1867 közötti időszakból fennmaradt, *Budapest Főváros Levéltára* őrizetében található fontosabb összeírások:

Óbuda: 1787-1794, 1788-1792, 1797, 1819, 1827-1828, 1823, 1840, 1844-1848, 1827-1850, 1860.

Buda: 1818-1850, 1822, 1826, 1830, 1832, 1833, 1842, 1860.

Pest: 1793, 1797, 1801, 1802, 1804, 1806, 1810, 1811, 1817, 1818, 1823, 1831-1848, 1833, 1837.

Az értékelő feldolgozás szempontjából azonban fontosabbak a (nyilvántartási, adózási stb. célokból) hatósági felszólításra elrendelt, a pesti zsidó (izraelita) hitközség által végrehajtott, teljességre törekvő összeírások, amelyek közül a pestiekből a *Magyar-Zsidó Levéltárban*, illetve a *Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (MAZSIHISZ) Szertartási Osztályán* az 1817, 1827, 1835, 1847, 1853, 1867. évek, az óbudaiból az 1851. évi található meg.

(Más összeírásokról is tudunk, de ezek nem maradtak ránk. Így például sajnálatos módon a legrészletesebb, az ország egészére kiterjedő 1848. évi országos zsidóösszeírásnak Pest-Budára, illetve Óbudára) vonatkozó ívei nem ismeretesek. Ebből következően a feldolgozás egy-egy adott időpontra vonatkozólag óhatatlanul hiányos, mivel nem tartalmazza az ország legfontosabb és legnagyobb lélekszámú hitközségére vonatkozó adatokat. Ez azonban nem gátja az összehasonlító hosszú távú elemzésnek, hiszen az egyes hiányzó adatok például az 1848. évek, a hosszú távú adatsorok – Pest város esetében – az 1847-es illetve 1853-es összeírások segítségével – jól becsülhetők.)

2/ Az eddig folytatott kutatások és a szakirodalom

A pest-budai összeírások nagyobb volumenű történeti-statisztikai hasznosítása - az anyag rendkívüli fontossága ellenére – egyetlen, egy viszonylag későn született, és az anyagnak éppen Pest városa esetében kisebbik részét speciális szempontból áttekintő és már több mint harmincéves munkától eltekintve (Moess Alfréd, *Pest megye és Pest-Buda zsidóságának demográfiája 1749-1846*

[A magyarországi zsidó hitközségek monográfiái 2], [Budapest: MIOK kiadása, 1968]) mindmáig nem történt meg.

A korábbi feldolgozások közül a budapesti zsidósággal csak esetlegesen foglalkozó tanulmányokra mint például Groszmann Zsigmond: *A magyar zsidók V. Ferdinánd alatt* (1835–1848), (Budapest: Az „Egyenlőség” Könyvkiadó vállalata, 1916) és ugyanő: *A magyar zsidók a XIX. század közepén* (1849–1870), (Budapest: Az „Egyenlőség” Könyvkiadó vállalata, 1917) című műveire, vagy Ernő László: „Hungarian Jewry: Settlement and Demography 1735-38 to 1910” in: R. L. Braham (ed.): *Hungarian-Jewish Studies Vol. I*, (New York: World Federation of Hungarian Jews, 1966, 61-133. oldal) településtörténeti és demográfiai áttekintésére, de legfőképp Büchler Sándor mindmáig utolérhetetlen klasszikusnak számító nagy munkájára (*A zsidók története Budapesten a legrégibb időktől 1867-ig* [Az Izraelita Magyar Irodalmi Társaság <IMIT> kiadványai, XIV], [Budapest: IMIT kiadása, 1901]) jellemző, hogy összesített adatokkal dolgoztak, érthető módon nem érintette meg őket az újabb gazdaság- és társadalomtörténeti iskolák szemlélete és metodikája.

A budapesti zsidósággal részben vagy egészben foglalkozó újabb hosszabb-rövidebb feldolgozások így Vörös Károly: „A budapesti zsidóság két forradalom között 1849-1918” in: *Kortárs* 30 (1986), 12. sz., 100-117. oldal; Bácskai Vera: „A pesti zsidóság a 19. század első felében” in: *Budapesti Negyed* 1992/2, 5-21. oldal, ugyanő: *A vállalkozók előfutárai*, (Budapest: Magvető Könyvkiadó, 1989), vagy Spira György: *A pestiek Petőfi és Haynau között*, (Budapest: 1998, Enciklopédia Kiadó, 1998) és végül, de nem utoljára Frojimovics Kinga - Komoróczy Géza - Pusztai Viktória - Strbik Andrea: *A zsidó Budapest* 1-2, (Budapest: Városháza - MTA Judaisztikai Kutatócsoport kiadása, 1995) vagy nem tárnak fel új forrásokat vagy mint Bácskai és Spira esetében vállalt célkitűzésüknek megfelelően, csak speciális részletkérdésekkel foglalkoznak, az anyag egy elenyésző töredékét vizsgálják. Így eredményeik optimális esetben is csak következtetés jellegűek, nem

alkalmasak a vizsgálandó periódus pest-budai zsidósága egészének vizsgálatára, a bonyolult társadalmi, gazdasági, kulturális és demográfiai folyamatok megrajzolására. Ugyanez mondható el Michael K. Silber kutatási célkitűzéseinknek leginkább megfelelő kitűnő tanulmányáról („A pesti radikális reformmegylet 1848-1852 között” in: *Múlt és Jövő* új folyam, 1998/1, 106-115. oldal), amely a maga témájának lehetőség szerinti maximális kimerítésére törekszik.

Holott összességében a megjelölt időintervallumban (1787-1867) mintegy 80-90 ezer ember adatai állnak rendelkezésünkre, így a kutatás eredményeként létrejött adatállomány joggal tekinthető a magyar zsidóság meghatározó csoportja komplex vizsgálata kiindulási alapjául.

3/ A pályázat témája, kutatási célok

A téma keretében célkitűzésem Pest, Buda és Óbuda 1787 és 1867 közötti zsidó népessége adatállományának az összeírások alapján történő számítógépes rögzítése, ellenőrzése és publikálásra, történelmi-statisztikai értékelésre való előkészítése volt.

A különböző időkben és célokkal készült összeírások személyre bontott rovatai általában sorszám - lakás - név - kor - foglalkozás - születési hely - itt tartózkodás ideje - családi állapot - gyermekek száma, neve, életkora nemek szerint - vagyoni állapot - adóösszeg - erkölcsi jellemzés, a házban élő szolgák száma, neme, neve, életkora, megjegyzések bejegyzéseket tartalmazzák.

A vizsgálat alá volt nyolcvan éves periódusból egyaránt vezetnek utak a *korábbi és későbbi korok* felé; az adatállomány már jelenlegi formájában is lehetővé teszi számos kérdés (bevándorlás, topográfia, demográfia, mobilitás stb.) összetett vizsgálatát. Az anyakönyvek és egyéb statisztikailag értékelhető források - például az 1830-as és 1840-es években [1846ig!] a korszak legteljesebb zsidókra vonatkozó adatsorait tartalmazó türelmi adó listák, földkataszter - jövőbeli

bevonásával megnyílik az út egy komplex budapesti zsidó történeti adatbázis létrehozására. Egy ilyen adatbázis megteremtésével páratlan lehetőség kínálkozik nem csupán a fővárosi, és (mivel zömében bevándorlókról van szó) a 19. század első felének magyarországi zsidósága viszonyainak sokoldalú, nagyobb időszakon átívelő *tényszerű* gazdaság- és társadalomtörténeti vizsgálatára, amelyet az általánosságban mozgó és gyakran csak a régebbi adatfeltáró kutatás eredményeit visszhangzó feldolgozások sokszor sajnálatosan nélkülözni kénytelenek.

(A későbbi társadalomtörténeti vizsgálatokhoz jó fogódzkodót kínál, és összehasonlításként szolgál Peter Schmidtbauer tanulmánya [„Zur sozialen Situation der Wiener Juden im Jahre 1857” in: *Studia Judaica Austriaca* VI, Eisenstadt, Edition Roetzer, 1978, 57-89. oldal], amely az 1857-es összbírodalmi népszámlálás bécsi adatait hasznosítja és így minden szempontból jól összevethető a megfelelő hazai adatokkal.)

Az ország legnagyobb létszámú zsidó közössége származási helyeinek elemzése például jelentős segítséget nyújtott - a zsidó bevándorlás - régóta vitatott kérdésének tisztázásában. Közel százötven éve vitatott ugyanis a hazai történészek körében, hogy mely területekről és meddig tartott a magyarországi zsidó bevándorlás, illetve hogy mekkora volt a kiegyezés előtti magyarországi zsidóság lélekszáma. A pest-budai adatsorok alapján úgy tűnik a folyamatos, tömeges külföldről történő beözönlés elmélete nem igazolható. A zsidó népesség nagyarányú növekedésének kulcsa az országon belüli migráció és a környezethez képest nagyobb termékenységben, illetve alacsonyabb halálozási rátában keresendő. Az összeírások teljes körű kiértékelésével nem csupán a bevándorlók száma, a bevándorlás iránya, a bevándorlók megtelepülési helye állapítható meg, de - mivel az összeírások erre is tartalmazznak információkat - a bevándorlás időbeli lefolyása is. Előzetes kiértékelés szerint a nyugati típusú (Németország, alpesi örökös tartományok, a Vencel-korona országai) bevándorlás a múlt század közepéig tartott és mindvégig fölényben volt a keletivel (Galícia, Orosz-

Lengyelország) szemben. A keleti és nyugati zsidóság közötti számarányok - az előbbieket jóval magasabb termékenységének következtében - csak a múlt század utolsó harmadában tolódtak el körülbelül 55-65%-ra a - túlnyomó többségében ortodox - keleti típus javára.

A bevándorlás elemzése csak egy lehetőség. Az összeírások adatállománya a legkülönbözőbb diszciplínák számára szolgálhat kiindulási alapul. A zsidó populációt tekintve nincs a modern társadalomtörténeti, szociológiai, demográfiai, történelmi-statisztikai vagy akár nyelvészeti (például névtörténet) kutatásoknak olyan ága, amely ennek a hatalmas adattömegnek hasznosításáról lemondhatna. Magától értődően egy ilyen, a különböző egyéb források adatával bővített relációs adatbázis a szűkebben vett judaisztikai kutatásokon túl a magyarországi társadalomtörténeti kutatások egészét is szolgálja.

A feldolgozás jól kapcsolódik az MTA Történettudományi Intézetében, a Közgazdasági Egyetem és az ELTE gazdaság- és társadalomtörténeti tanszékein folyó munkákhoz, a Hajnal István kör nevével fémjelzett kutatásokhoz és egyben illeszkedik a számítógépes (történeti) adatbázisok archiválására és (más kutatók számára történő) hozzáférhetőségére irányuló akadémiai intézményi törekvésekhez is.

4/ A kutatás ütemezése, eredményei

Az 1787-1867 közötti időszakból jelenleg rendelkezésünkre álló 39 fővárosi (Óbuda, Buda, Pest,) zsidóösszeírás feldolgozása – 2001-ben kezdődött és egy hosszabb külföldi tartózkodás és családi indokok alapján engedélyezett hosszabbítás jóváhagyásával 2005. december 31-ével fejeződött be. A négy éves adatbevitel aktuális állásáról és részeredményeiről az időközi jelentések adtak számot. A munka során megvalósult az adott időszakból származó adatok számítógépre vitele és – összeolvasással - a rögzített adatok ismételt ellenőrzése.

Ez mintegy 85 ezer ember összeírástól függő, átlagosan 10-12 jellemző adatának feldolgozását jelentette. A munka eredményeképp elkészült a célkitűzésben megjelölt nyolcvan éves periódus pest-budai zsidóösszeírásainak kutatók számára hozzáférhető számítógépes adatállománya.

Az adatok rögzítése és ideiglenes összekapcsolása a DBASE IV PLUS adatbáziskezelő programcsomag, illetve az EXCELL programcsomagok segítségével valósult meg. (Az utóbbi táblázatkezelő programcsomag segítségével a jövőben tovább folytatható az adatállomány történelmi-statisztikai kiértékelése, illetve összehasonlító elemzése az SPSS matematikai-statisztikai programrendszer bevonásával.) A feldolgozás során kapott adatok tárolása részben magában a számítógépben, részben megfelelő biztonsági másolatok formájában történt.

Az utóbbi táblázatkezelő programcsomag segítségével részben megvalósult az adatok táblázatos megjelenítése és publikálásra való előkészítése is. (a teljes anyag kiadása négy-öt 7-800 oldal terjedelmű kötetet igényelne, és idővel célszerű volna az összeírás megjelentetése CD formában is). Az SPSS matematikai-statisztikai programcsomag segítségével a jövőben elvégezhető a teljes adatállomány széleskörű elemzése, történelmi-statisztikai kiértékelése. Az időközben bekövetkezett informatikai fejlődés jóvoltából ma már nem látszik célszerűnek az anyagnak - a project indításakor tervezett - nyomtatott formában történő táblázatos publikálása. A közzététel és más kutatók számára való hozzáférés legkönnyebben távlatilag a – megfelelő jogi formák kialakítása után – az INTERNET segítségével realizálható.

Az adatsorok felhasználásával egy 2003-as angol nyelvű előadás (Jerusalem, Hebrew University, The Andrew and Pearl Rosenfeld Research Project on the History of the Jews of Hungary and the Habsburg Empire) az 1853. évi pesti összeírást ismertette. Az összeírások alapján a Pest megyei Levéltár felkérésre - egy nagyobb tanulmány készül, amely a főváros illetve Pest megye zsidó népességének gazdasági-társadalmi szerepét (migrációját, területi elhelyezkedését,

kor- és nem szerinti megoszlását, családi struktúráját, foglalkozásait, belső mobilitását, a felekezeti irányzatok közti megoszlását, a zsidó névadás jellegzetességeit és típusait stb.) vizsgálja (10%-os véletlenszerű mintavétellel) az 1787-1867 közötti időszakban. Egy másik ugyancsak folyamatban lévő – eredetileg 2004-ben a Genealógiai Társaságban elhangzott előadás kibővített változata az összeírások történetét és lefolyását mutatja be. A Múlt és Jövő Kiadó kiadásra elfogadta egy a magyarországi zsidó bevándorlások méretének, időbeli megoszlásának, típusainak stb. lefolyását elemző történeti-statisztikai (benne hangsúlyozott súllyal a pest-budai zsidó népesség összetétele) kismonográfia kéziratát.

A munkavégzés az OTKA támogatásával a T 034770 TRT szám alatt nyilvántartott tematikus projekt keretében történt. A témán dolgozók más intézmény, szervezet részéről egyéb támogatásban nem részesültek.

Budapest, 2006. március 14.

/Szabó Dániel/

.....

.....